

**CENTRUM
EUROPY
WSCHODNIEJ**

UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

Wiktoria Białacka

Sport poza polityką? (przypadek Rosji)

KOMENTARZE / POLITYKA

**Nr 29
2021**

Copyright © Centrum Europy Wschodniej UMCS

REDAKCJA NAUKOWA:

Prof. dr hab. Walenty Baluk

Dr Nadia Gergało-Dąbek

OPRACOWANIE GRAFICZNE:

Mgr Barbara Targońska

WYDAWCA:

**Centrum Europy Wschodniej
Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie**

ul. Zana 11, 20-601 Lublin,
tel. (+48) 81 537 64 04; tel./faks (+48) 81 537 64 61
biuro@centrum.umcs.pl
<http://www.centrum.umcs.pl>

KOMENTARZE / POLITYKA Nr 29

Wiktoria Białacka

Sport poza polityką? (przypadek Rosji)

LUBLIN, październik 2021

Nawiązując do koncepcji Josepha Nye'a można z pewnością stwierdzić, że jednym z elementów *soft power*¹ w polityce zagranicznej państwa może być i często bywa sport. Społeczna rola sportu utożsamiana jest nie tylko z kształtowaniem postaw obywatelskich, tworzeniem więzi między obywatelami czy integracją społeczeństwa². Sportowa rywalizacja międzynarodowa wielokrotnie była i nadal jest wykorzystywana przez autorytarne systemy polityczne w celu manifestacji swojej wyższości, a sukcesy państwa na sportowej arenie międzynarodowej wiążą się ściśle z budowaniem wizerunku jako państwa silnego i niepokonanego. Wydarzenia z globalnej areny sportowej niejednokrotnie przekraczają jej granice, a odbiór danego podmiotu – państwa na arenie międzynarodowej – często naznaczony jest wydarzeniami gospodarczymi czy politycznymi tego kraju³.

Podczas 68. Kongresu Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej, znanej jako FIFA (fr. Fédération Internationale de Football Association), w przeddzień rozpoczęcia Mistrzostw Świata w Piłce Nożnej w 2018 roku prezydent Rosji Władimir Putin wygłosił przemówienie, w którym podkreślił, że FIFA jest lojalna wobec zasady „sport poza polityką”, której to zasady Rosja zawsze się trzymała⁴. Celem niniejszego opracowania jest ustalenie, jak mają się słowa prezydenta Rosji do rzeczywistości? Na podstawie reakcji władz Rosji i rosyjskich mediów propagandowych dotyczących wydarzeń sportowych zostanie zweryfikowana teza Putina, czy rzeczywiście dla Rosji i w Rosji „sport jest poza polityką”?

Pierwsze reakcje o charakterze polityczno-sportowym w mediach rosyjskich wywołał projekt stroju piłkarskiego reprezentacji Ukrainy na Euro 2020 (przeniesione na rok 2021 z powodu pandemii Covid-19). Na koszulkach piłkarzy widniały bowiem kontury mapy Ukrainy obejmujące Półwysep Krymski, który, jak zaznacza jedna z czołowych e-gazet rosyjskich Lenta.ru: „stał się jej [Rosji – W. B.] częścią w wyniku referendum z 2014 roku”⁵. Jak wiadomo, Krym został zaanektowany przez Rosję w 2014 roku, tym samym naruszone zostało prawo do integralności terytorialnej Ukrainy. Maria Zacharowa, rzeczniczka Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rosji, skomentowała projekt stroju jako „akt desperacji”, i stwierdziła, że „reprezentacja Ukrainy na swoim stroju zaanektowała Ukrainę do Rosyjskiego Krymu”⁶. Federacja Rosyjska „potępiła” zgodę UEFA na zaproponowany przez UAF (Ukraiński Związek Piłki Nożnej) projekt strojów dla zawodników, deputowani do Dumy Państwowej Federacji Rosyjskiej Dmitrij Swiszczew i Siergiej Kriwonosow komentowali tę sytuację jako prowokację i upolitycznienie sportu, które nie

¹ Zob.: J. S. Nye, *Soft power. Jak osiągnąć sukces w polityce zagranicznej*, przekł. J. Zaborowski, Warszawa 2007, s. 40.

² T. Matras, *Polityka sportowa - interpretacja pojęcia i problemy definicyjne*, ATHENAEUM 55/2017, s. 58.

³ P. Cedro, *Społeczna rola sportu*, „Rozprawy Społeczne” 2013, 2, (VII), s. 77.

⁴ *Заседание 68-го конгресса ФИФА* (pl. Spotkanie 68. kongresu FIFA) <http://kremlin.ru/events/president/news/57738>, dostęp: 18 VIII 2021 r.

⁵ *На форму сборной Украины для Евро-2021 попал Крым* (pl. Krym znalazł się na stroju reprezentacji Ukrainy na Euro 2021) <https://m.lenta.ru/news/2021/06/06/krym/?from=amp>, dostęp: 18 VIII 2021 r.

⁶ В МИД назвали изображение Крыма на украинской форме отчаянной акцией (pl. MSZ Rosji nazwało obraz Krymu na stroju Ukraińskiej reprezentacji aktem desperacji) https://m.lenta.ru/news/2021/06/06/zakharova_again/, dostęp: 19 VIII 2021 r.

powinno mieć miejsca⁷. Po upublicznieniu projektu strojów reprezentacji ukraińskiej w rosyjskich mediach pojawiło się wiele negatywnych komentarzy, Svetlana Zhurova, rosyjska łyżwiarka szybka, w wywiadzie dla stacji RT (dawniej Russia Today) stwierdziła, iż takie zachowanie ma na celu obrazić Rosję i że jest to „oczywista deklaracja polityczna”⁸.

Rozgrywki Euro 2020 wywoływały wiele skrajnych emocji, od radości po oburzenie. Oburzeniem właśnie reagowali Rosjanie na cieszących się z porażki rosyjskiej drużyny Ukraińców, gdy np. we Lwowie świętowano przegraną Rosji z Belgią⁹. Tegoroczne rozgrywki Euro miały dla Ukrainy niewątpliwie większy wymiar, niż tylko rywalizacja sportowa. Dla zmęczonego wojną narodu rozgrywki te były silnym spoiwem wśród społeczności ukraińskiej, sukcesy reprezentacji narodowej pozwalały na podkreślenie odrębności i niezależnej tożsamości i zademonstrowanie jej na arenie międzynarodowej. Nic więc dziwnego, że rosyjskie media krytycznie, a niekiedy wręcz histerycznie, komentowały postawy Ukraińców, w ich interesie bowiem jest podważanie i dyskredytacja odrębnej tożsamości ukraińskiej, ponieważ, jak uważa Władimir Putin, Ukraina i Rosja mają wspólne korzenie i są jak „jeden naród”¹⁰.

Inne przykłady, obalające twierdzenie Putina o oddzieleniu sportu od polityki rosyjskiej, miały miejsce podczas Letnich Igrzysk Olimpijskich, które rozpoczęły się 23 lipca 2021 roku w Tokio. XXXII Igrzyska planowane były na rok 2020, jednakże, podobnie jak inne zawody sportowe, z powodu pandemii Covid-19 zostały przełożone na rok 2021. W imprezie brali udział reprezentanci z ponad 200 krajów, którzy rywalizowali w 33 dyscyplinach sportowych¹¹. Reprezentacja Federacji Rosyjskiej startowała pod flagą Rosyjskiego Komitetu Olimpijskiego (ROC). W razie zwycięstwa zawodnicy oraz widzowie nie słyszeli rosyjskiego hymnu, który został zastąpiony utworem Piotra Czajkowskiego¹². Takie sankcje były następstwem skandalu dopingowego, który rozpoczął się w 2014 roku, kiedy to po emisji dokumentu pt: *Ikar, czyli tajemnice dopingu – jak Rosja produkuje swoich zwycięzców*, WADA (World Anti-Doping Agency) wszczęła śledztwo w sprawie stosowania niedozwolonych środków przez rosyjskich sportowców

⁷ „Для них спорт и политика — единое целое”: в РФ осудили решение УЕФА утвердить форму сборной Украины с силуэтом Крыма (pl. „Dla nich sport i polityka to jedność” - FR potępiła decyzję UEFA o zatwierdzeniu stroju reprezentacji Ukrainy z konturami Krymu), <https://russian.rt.com/sport/article/870539-evro-futbol-ukraina-forma-uefa>, dostęp: 19 VIII 2021 r.

⁸ „Очевидное политическое заявление”: как в РФ отреагировали на дизайн формы сборной Украины по футболу с силуэтом Крыма (pl. „Oczywista deklaracja polityczna” - jak FR zareagowała na projekt stroju reprezentacji Ukrainy z konturami Krymu) <https://russian.rt.com/sport/article/870181-ukraina-forma-krym-evro>, dostęp: 20 VIII 2021 r.

⁹ Украинцы получили бесплатное пиво за поражение сборной России на Евро (pl. Ukraińcy otrzymali darmowe piwo po przegranej Rosji na Euro) <https://ria.ru/20210613/futbol-1736851116.html>, dostęp: 21 VIII 2021 r.

¹⁰ Главная цель Кремля. Почему Украине так важны победы на Евро-2020 (pl. Główny cel Kremla. Dlaczego zwycięstwa na Euro 2020 są tak ważne dla Ukrainy) <https://nv.ua/opinion/futbol-evro-2020-v-chem-vazhnost-pobedy-ukrainy-novosti-ukrainy-50168878.html>, dostęp: 21 VIII 2021 r.

¹¹ Klasyfikacja medalowa Igrzysk XXXII Olimpiady Tokio 2020, <https://www.rp.pl/Igrzyska-Olimpijskie-Tokio-2020/210729691-Klasyfikacja-medalowa-Igrzysk-XXXII-Olimpiady-Tokio-2020.html> [Dostęp: 23 VIII 2021 r.]

¹² Tokio 2020: na jakich zasadach w igrzyskach wystartują Rosjanie? <https://sport.tvp.pl/54973778/tokio-2020-karalozona-na-rosje-co-maja-zabronione>, dostęp: 23 VIII 2021 r.

oraz manipulowanie próbkami badań antydopingowych¹³. W raporcie Światowej Organizacji Antydopingowej (WADA) oraz raporcie Richarda McLaren'a udowodniono Federacji Rosyjskiej przekupstwo, manipulowanie próbkami i wynikami badań, ukrywanie stosowania dopingu przez Rosyjską Agencję Antydopingową (RUSADA) oraz sponsorowanie tego procederu przez władze państwa¹⁴. Trybunał Arbitrażowy ds. spraw sportu w Lozannie (CAS) wydał decyzję o zawieszeniu Federacji Rosyjskiej na zawodach międzynarodowych do 2022 roku, Andrey Mitkov obawia się jednak, że kara zostanie wydłużona i aby tego uniknąć Rosja powinna wydać nie sfałszowaną bazę danych, nawet jeśli groziłoby to utratą medali wielu Rosyjskich sportowców. Mitkov stwierdził, że „sport jest i zawsze był wielką polityką”, a sławny i szanowany na świecie sportowiec „może być swego rodzaju dyplomatą”¹⁵. Niewątpliwie ciężko będzie Rosji pozbyć się piętna, jakie odcisnęła na reputacji państwa afera dopingowa. Całkowita dyskwalifikacja mogłaby sprawić, że wielu sportowców poczułoby się poszkodowanymi, upokorzonymi, jednakże ograniczenia nałożone na Federację Rosyjską wydają się być sprawiedliwe. Władze Rosji sponsorując i wspierając stosowanie dopingu i oszustwa sportowe z funduszy państwowych obalają tezę Putina o sporcie poza polityką i grze fair play. Zdobywanie złotych medali to niewątpliwie skuteczny sposób budowania autorytetu silnego i niepokonanego państwa, jednak w przypadku zaistniałej afery dopingowej zaobserwować można również degradację wizerunku Rosji na międzynarodowej arenie sportowej.

Podczas tegorocznych Igrzysk Olimpijskich również nie brakowało kontrowersji na linii Rosja-Ukraina. Zaczęło się od błędu popełnionego przez MKOI (Międzynarodowy Komitet Olimpijski), który w jednej z zakładki Internetowej strony Igrzysk opublikował mapę Ukrainy z oddzielnym od niej Krymem¹⁶. W odpowiedzi na to ukraiński rząd zażądał wyjaśnień w tej sprawie¹⁷. MKOI natychmiast poprawił grafikę i nazwał to „niefortunnym błędem”, co z kolei oburzyło stronę rosyjską, która „wyrzuciła nadzieję na przywrócenie obrazu Krymu do rzeczywistości prawnej i obiektywnej” dodając, że za sprawą referendum przeprowadzonego w 2014 roku Krym powrócił do Federacji Rosyjskiej z woli zamieszkujących to terytorium ludzi¹⁸.

¹³ M. Łuczak, *Oszustwo dopingowe w sporcie wyczynowym wśród kobiet w latach 1950–2017*, „Rozprawy Naukowe” 2018, 60, s. 126.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ *„Мы оказались на самом дне”. Почему Россия в Токио снова без флага* (pl. „Byliśmy na samym dnie”. Dlaczego Rosja startuje w Tokio bez flagi) <https://www.svoboda.org/a/my-okazalis-na-samom-dne-pochemu-rossija-v-tokyo-snova-bez-flaga/31372101.html>, dostęp: 25 VIII 2021 r.

¹⁶ *„Первый канал” не показал сборную Украины на открытии Олимпиады* (pl. „Kanał Pierwszy” nie pokazał Ukraińskiej drużyny na otwarciu igrzysk) Подробнее на РБК:

<https://sportrbc.ru/news/60fab6099a7947c6d7d812b3?ruid=UET9A2EUz9K++Si9A0DLAg==&from=newsfeed> dostęp: 27 VIII 2021 r.

¹⁷ *На Олимпиаде скандал из-за Крыма. На официальном сайте его изобразили российским* (pl. Na oficjalnej stronie Igrzysk Olimpijskich skandal wokół Krymu. Na oficjalnej stronie przedstawiono go jako terytorium Rosji) https://www.gazeta.ru/sport/2021/07/22/a_13790606.shtml, dostęp: 27 VIII 2021r.

¹⁸ *Посольство России надеется на исправление карты МОК с украинским Крымом* (pl. Rosyjska ambasada ma nadzieję, że MKOI poprawi mapę z ukraińskim Krymem) <https://rsport.ria.ru/20210724/karta-1742641283.html>, dostęp: 27 VIII 2021r.

Stałym elementem uroczystego otwarcia Igrzysk Olimpijskich jest defilada zawodników reprezentujących różne państwa. W rosyjskiej telewizji na kanale pierwszym (rus. „Первый канал”), podczas transmisji owej defilady, dokładnie chwilę przed przejściem olimpijczyków reprezentujących Ukrainę, przerwano emisję, a na ekranach pojawiły się reklamy, w konsekwencji czego przemarsz ukraińskiej reprezentacji nie został pokazany. Transmisję wznowiono, gdy wyszła reprezentacja kolejnego państwa – Urugwaju. Przerwa ta wytłumaczona została przez serwis prasowy kanału zobowiązaniami komercyjnymi, nie skomentowano jednak, dlaczego dokonano tego akurat podczas przemarszu sportowców ukraińskich¹⁹.

Media rosyjskie usiłowały dyskredytować sportowców ukraińskich, nastawić przeciwko nim społeczeństwo i pokazać, że tylko w Rosji mogą oni znaleźć wsparcie i uznanie. Jednym z przykładów takich działań była sytuacja z Żanem Bełeniukiem (ukr. Жан Беленюк), który wywalczył jedyny złoty medal dla reprezentacji Ukrainy w tych igrzyskach. Zapaśnik a zarazem deputowany Rady Najwyższej z ramienia partii rządzącej Żan Bełeniuk po wygranej walce zatańczył tradycyjny ukraiński taniec – hopak²⁰. Na kanale “Rosja” (rus. Россия) znana prezenterka Olga Skabeeva skomentowała, iż okiem znawców tańca olimpijczyk nie wykonał klasycznego ukraińskiego tańca, tylko tzw. „moskiewski przysiad”, w czym prezenterka doszukiwała się zdrady wobec Ukrainy²¹. Propaganda rosyjska usiłowała pokazać, że Beleniukowi kulturowo bliższa jest Rosja, niż Ukraina, w której będzie miał on problemy po powrocie z Igrzysk.

Rosyjskie media prezentują społeczeństwu zmienioną rzeczywistość, a kilka opisanych sytuacji z wydarzeń sportowych są jedynie namiastką szerzonej w Rosji propagandy. Relacje ukraińsko-rosyjskie od ostatnich siedmiu lat są napięte i wrogie, obecnie nawet strój sportowy z mapą i oficjalnym powitaniem Sił Zbrojnych Ukrainy („Chwała Ukrainie!”) wywołuje napięcia i skupia uwagę całej społeczności międzynarodowej. Oburzenie władz rosyjskich wywołane jest brakiem podporządkowania się Ukrainy, a fakty ze świata sportu, przedstawiane w nieobiektywny sposób, mają zdyskredytować Ukrainę w oczach zarówno obywateli Rosji i społeczności międzynarodowej, jak i w samej Ukrainie. Czy zatem teza prezydenta Putina, że sport w Federacji Rosyjskiej jest poza polityką, jest zgodna z prawdą? Jak pokazują przytoczone przykłady, nie jest, nigdy nie był i wszystko wskazuje na to, że nie da się odseparować sportu od polityki rosyjskiej. Sport jest nieodłącznym elementem zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej polityki FR i będzie nadal wykorzystywany w konfrontacji politycznej do osiągnięcia niesportowych celów, m.in. uderzenia w innych aktorów politycznych i demonstracji potęgi.

¹⁹ „Первый канал” показал рекламу вместо прохода сборной Украины на открытии Олимпиады в Токио (pl. „Kanał Pierwszy” pokazał reklamy w trakcie przemarszu Ukrainy na otwarciu Olimpiady w Tokio) https://tvrain.ru/news/pervyj_kanal_pokaz_reklamu_vmesto_vyhoda_sbornoj_ukrainy_na_otkrytii_olimpiady_v_tokio-534554/ dostęp: 29 VIII 2021r.

²⁰ Hasło: *Hopak*, Dobryślownik.pl <https://dobryslownik.pl/slowo/hopak/16932/> [Dostęp: 29 VIII 2021r.]

²¹ *Гопак Беленюка вызвал истерику у пропагандистов Путина* (video) (pl. Hopak Bełeniuka wywołał histerię wśród propagandystów Putina (video)) <https://glavcom.ua/ru/news/gopak-belenyuk-vyzval-isteriku-u-propagandistov-putina-video-774151.html>, dostęp: 29 VIII 2021r.